

REPUBLIKA SRBIJA
MINISTARSTVO FINANSIJA
Sektor za ugovaranje i finansiranje programa
iz sredstava Evropske unije

MINISTARSTVO ZA RAD, ZAPOSŁJAVANJE,
BORAKA I SOCIJALNA PITANJA
MINISTARSTVO OMLADINE I SPORTA

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

#EY
3A TEBE

Podrška Evropske unije aktivnom ukljućivanju mladih

48-00-00198/2017-28-4

**PROJEKAT: PODRŠKA MLADIMA U ZAPOSŁJAVANJU
MATCHING!**

**IZVEŠTAJ
O PROCENI UTICAJA
ONE-STOP SHOP U SVRLJIGU I
RAŠKI**

Januar, 2021.

Projekat Podrška mladima u zapošljavanju (MATCHING!) je deo grant-šeme "Podrška Evropske unije aktivnom uključivanju mladih". Finansiran je sredstvima Evropske unije i sufinansiran sredstvima Vlade Republike Srbije, a sprovele su ga Dostignuća mladih u Srbiji, Zapadnobalkanski institute WEBIN, Opština Raška i Opština Svrlijig tokom 2019-2020. godine.

Za sadržinu ovog Izveštaja isključivo su odgovorni autori i ona ne izražava nužno zvanične stavove Evropske unije, Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Ministarstva omladine i sporta ni ugovaračkog tela.

Tim angažovan na proceni uticaja projekta MATCHING se zahvaljuje na vremenu, otvorenosti i iskrenosti mladima, poslodavcima i predstavnicima KzM u Raški i Svrlijigu tokom učešću u razgovorima i pružanju informacija od značaja za procenu uticaja projekta u lokalnim sredinama. Zahvalnicu dugujemo i predstavnicima JLS i NVO učesnicima na projektu na potrebnom upućivanju, logističkoj podršci i obezbeđivanju dodatnih izvora za kvalitetniju ocenu sprovedenog projekta.

SADRŽAJ

SKRAĆENICE I TERMINI.....	4
DEO 1) OSNOVE EVALUACIJE.....	6
DEO 2) KRITERIJUMI EVALUACIJE.....	9
2.1. Relevantnost.....	9
2.2. Efikasnost.....	17
2.3. Efektivnost.....	19
2.4. Održivost.....	21
2.5. Uticaj.....	22
DEO 3) USPEŠNE PRIČE.....	24
3.1. Svrljig.....	24
3.2. Raška.....	25
DEO 4) ZAKLJUČCI I PREPORUKE.....	26
DEO 5) LITERATURA.....	29
DEO 6) PRILOZI.....	30
6.1. Spisak sagovornika.....	30
6.2. Samousluga za mlade – pitanja za sagovornike procene uticaja.....	31

SKRAĆENICE I TERMINI

Termin	Značenje
<i>Ekonomski neaktivna osoba</i>	Osoba je ekonomski neaktivna prema MOR ukoliko ne pripada radnoj snazi. Neaktivni ljudi su oni koji nisu ni u statusu zaposlene ni nezaposlene osobe.
<i>NEET</i>	Indikator koji predstavlja udeo mladih ljudi koji nisu zaposleni, na školovanju ili obuci iskazan kao procenat ukupnog broja mladih u datoj starosnoj grupi.
<i>KzM, JLS, NSZ, CSR, JAS</i>	Kancelarija za mlade, Jedinica lokalne samouprave, Nacionalna služba za zapošljavanje, Centar za socijalni rad, Junior Achievement (Dostignuća mladih) Srbija
<i>Aktivne politike zapošljavanja</i>	Državni programi kojima se interveniše na tržištu rada sa ciljem da se pomogne nezaposlenim licima da pronađu posao i vrate se u kategoriju zaposlenih što je pre moguće, tako što im se pruža neophodna stručna podrška kroz usluge zapošljavanja (informisanje, praćenje, KVS); mere zapošljavanja (obuke, podsticaji, subvencije) i podrška kroz pasivne mere - novčana davanja/naknade.
<i>Aktivni programi zapošljavanja</i>	Društveni izdaci (osim za obrazovanje) namenjeni poboljšanju izgleda korisnika da pronađu produktivno zaposlenje ili da na drugi način povećaju mogućnosti za sticanje zarade (troškovi rada službi za zapošljavanje, obuke nezaposlenih lica za potrebe tržišta rada, posebni programi za mlade u procesu tranzicije iz obrazovanja na tržište rada.
<i>Aktivne mere zapošljavanja</i>	Aktivnosti usmerene ka unapređenju zapošljivosti i podsticanju zapošljavanja i obuhvata: usluge posredovanja u zapošljavanju; karijerno vođenje i savetovanje; subvencije za zapošljavanje; podršku samozapošljavanju; dodatno obrazovanje i obuke; podsticaje za korisnike novčane naknade za slučaj nezaposlenosti; javne radove; druge mere namenjene licima koje traže posao.
<i>Ranjive/teže zapošljive kategorije na tržištu rada</i>	Primarni korisnici mera aktivne politike zapošljavanja koji usled faktora kao što su starosno doba, stepen obrazovanja, invaliditet, pol, etničko poreklo, itd. mogu da imaju prepreku u ostvarivanju principa jednakih mogućnosti i dostupnosti usluga. U njih koje spadaju: Romi, OSI, ruralno stanovništvo, lica bez kvalifikacija/obrazovanja, žene,

---

mladi (15-24 godine starosti), starija lica (50-64 godine starosti), kao i dugoročno nezaposleni, samohrani roditelji, korisnici novčane socijalne pomoći, deca bez roditeljskog staranja, žrtve trgovine ljudima i drugi¹.

---

¹ Nacionalna strategija zapošljavanja za period 2011-2020 Službeni glasnik Republike Srbije br. 37/11

DEO 1) OSNOVE EVALUACIJE

Svrha. Ovaj dokument predstavlja finalnu, sumativnu (*end-of-project*) evaluaciju-procenu uticaja projekta "Podrška mladima u zapošljavanju" (u daljem tekstu MATCHING!). Projekat je sproveden je u Republici Srbiji, u opštinama Raška i Svrljig tokom perioda od 24 meseca, od 24.12.2018 do 23.12.2020.

Svrha evaluacije-procena uticaja je dvojaka, pa pored osnovne ocene odgovornosti za nastale rezultate i utrošene resurse intervencije, pruža mogućnost učenja na osnovu predstavljenog iskustva, uz razumevanje šta je bilo dobro, a šta ne i identifikaciju faktora uticaja na (ne)uspeh realizacije. Na ovaj način, evaluacija bi trebalo da identifikuje polazne osnove za nove razvojne intervencije u oblasti delovanja, ili poboljšanje već postojećih.

Agroinvest fondacija Srbija je angažovana kao nezavisni, spoljni konsultant čiji je tim u periodu od novembra 2020. do januara 2021. radio na analizi i sintezi prikuljenih podataka od partnera na projektu i drugih ključnih aktera radi što objektivnije ocene doprinosa projekta željenim definisanim ciljevima, ali i promeni situacije u ciljnoj grupi na teritoriji Opštine Raška i Opštine Svrljig. U svom nastojanju da pruži kredibilne i korisne informacije uključenim akterima na osnovu kojih se mogu planirati dalje intervencije u oblasti delovanja, tim spoljnih evaluatora se u pogledu sadržaja posebno bavi ocenom: projektog dizajna, procesima implementacije – internom dinamikom i upravljačkim procesima organizacija partnera, korišćenim instrumentima delovanja i mehanizmima pružanja usluga, kao i ocenom dobijenih rezultata.

Svrha Izveštaja je da analizira raspoložive podatke koji ukazuju na *promenu* statusa ciljnih grupa (teže zapošljivih kategorija mladih uključujući NEET, Rome, dugotrajno nezaposlene i mlade koji žive u ruralnim područjima) i efikasnosti i efektivnosti inovativnih usluga za mlade na lokalnom nivou – kreiranje modela *one-stop shop* za mlade i promocije modela *učeničke kompanije* za teško zapošljive kategorije mladih u ovim opštinama.

Metodologija. Analiza uticaja **uzima u obzir** faktore ugroženosti, razloge nevidljivosti na tržištu rada, (ne) efikasnost postojećih mera tržišta rada, socio-ekonomskih podataka, i druge podatke predstavljene u Osnovnoj studiji projekta (*Baseline*), a u odnosu na koje se vrši pokušaj merenja uticaja u odnosu na željene rezultate i promenu stanja u oblasti.

Dvočlani tim Agroinvest fondacije Srbija je tokom 3 meseca rada primenjivao osnovne DAC kriterijume u kreiranju ocene sprovođenja projekta MATCHING! i to:

- Relevantnosti
- Efektivnosti (učinkovitosti)
- Efikasnosti
- Održivosti i
- Uticaja

Aktivnosti procene uticaja su planirane tokom perioda visoke stope rizika od zaraze virusom Kovid19, pa su primenjivane adekvatne mere zaštite, a prikupljanje podataka (inicijalno planirano kao terenska aktivnost) je izvršeno putem online i telefonskih razgovora sa identifikovanim sagovornicima.

Strukturirani kvalitativnih i kvantitativnih podaci na terenu su prikupljeni od predstavnika KzM (u okviru JLS u ciljanim opštinama Svrljig i Raška u jugoistočnom i jugozapadnom regionu Srbije putem intervjuisanja ključnih zainteresovanih strana i korisnika, kao i kroz analizu dostupnih sekundarnih podataka iz izveštaja, pregleda i evaluacija koje su prethodno sprovedene), predstavnika mladih iz teže zapošljivih kategorija, predstavnika koji su radili na piloturinuju programa-modela samousluge za mlade, kao i predstavnika lokalnih poslodavaca.

U Opštini Raška i Svrljigu za potrebe pripreme Izveštaja evaluatorski tim je razgovarao sa 4 predstavnika JLS/KzM (po 2 po opštini), 10 predstavnika mladih korisnika (po 4 u Svrljigu i 6 u Raški), kao i 6 poslodaca (po 2 u Svrljigu i 4 u Raški).

Objektivnost, nepristrasnost i tačnost iznesenih podataka čine osnov procene uticaja projekta MATCHING! neposredno nakon njegovog sprovođenja. Standardi tokom rada na izradi evaluacije kojih se evaluacioni tim pridržavao su:

- Etičnost – u sprovođenju postupka evaluacije, kao i prezentovanja nalaza, evaluacioni tim je vodio računa o zaštiti podataka o ličnosti, kao i opštoj dobrobiti onih koji su direktno uključeni u proces, ali i onih na koje se rezultati sprovedenih aktivnosti naročito odnose.
- Korisnost – evaluacija pruža podatke i informacije koje se mogu dalje koristiti tokom programiranja novih projektnih ciklusa, te koristiti u formiranju novih projektnih ideja i slično. Podaci i informacije izneseni u evaluaciji odgovaraju potrebama njenih primarnih korisnika (donatora, partnera i ciljnih grupa).
- Preciznost – evaluacijom su prikupljeni provereni podaci, kao i validne informacije od direktno uključenih aktera u sprovođenje i pisanje projekta, kao i indirektnih učesnika.

- Realističnost – evaluacija je pripremljena i sprovedena u odnosu na realne okolnosti postojanja ograničenja kretanja i drugih ograničenja izazvanih pandemijom virusa Kovid19, uz neophodnu diplomatsku pristupnost, kao i na način koji je proporcionalan izdvojenim sredstvima za njenu realizaciju.

Terenska poseta JLS i dodir sa novoformiranim jednošalterskim programima (nazvanim samouslugama za mlade) doprineo je jasnijem razumevanju ostvarenosti projektnih ciljeva i inovativnog karaktera uvedenih mera kod evaluacionog tima.

Ograničenja. Trenutne okolnosti KOVID19 sprečile su puno terensko istraživanje i skratile vreme potrebno za odgovoravanje kao i same upitnike koji su se fokusirali na najznačajnije utiske i podatke vezane za pilotiranje modela **jednošalterskog programa** u sektoru ompladinske politike, kao i rada sa mladima u okviru (pilotiranja) modela preduzetničkog učenja – **učeničke kompanije**. Objektivniji uticaj projekta u celini i ostvarenih pojedinačnih rezultata moguće je sagledati tek nakon nekog vremena koje ne može biti manje od 6 meseci usled prirode projektnih rezultata i postignutih ishoda.

DEO 2) KRITERIJUMI EVALUACIJE

2.1. Relevantnost

Na osnovu uvida u projektu dokumentaciju, razgovora sa akterima (uključujući i korisnike), kao i teresnke posete JLS, opšti utisak je da je projekat upotpunosti ostvario specifične ciljeve jer je uticao na:

Ishod 1 – *jačanje* koordinacije multisektorskih aktera u sprovođenju aktivne lokalne politike zapošljavanja za mlade u opštinama Raška i Svrljig, naročito i specifično putem uvođenja koncepta *one-stop-shop* (jednošalterskog programa) u aktivnim merama zapošljavanja i

Ishod 2 – *širenje* mogućnosti za aktivaciju ranjivih grupa mladih na tržištu rada putem kreiranja inovativnih multisektorskih rešenja u JLS – modela kojima se podstičanje preduzetničko učenje.

Relevantnost projekta je nesumnjiva i sa stanovišta trenutne situacije u sektoru mladih i zapošljavanja u Republici Srbiji gde je i pored smanjenja stope nezaposlenosti u ukupnoj populaciji mladih, neaktivacija na tržištu rada glavna karakteristika u populaciji teže zapošljivih mladih.

Pilotirani modeli u okviru ishoda 1 i 2 pokazuju značaj u domenu preventivnog delovanja – modeli targetiraju učenike završnih razreda srednje škole sa ciljem da im pomognu da usmere svoju karijeru u željenom smeru i smanje period tranzicije od škole do zaposlenja (prevencija prelaska u neaktivnost koja se obično javlja kao posledica dugotrajne nezaposlenosti, odnosno prolongiranog perioda tranzicije od škole do zaposlenja), kao i u domenu interventnog delovanja - modeli targetiraju mlade iz kategorije NEET koji su već prešli u neaktivnost, sa ciljem da ih prvo identifikuju, a zatim doprinesu njihovom uvođenju u evidenciju i na kraju socijalnoj ili radnoj aktivaciji.

Inovativnost uvedenih modela u obe JLS ima posebnu vrednost u opštoj oceni ostvarenog kriterijuma relevantnosti projekta. Dve opštine su uspešno uvele novu samouslugu za mlade i učeničke kompanije za srednjoškolce koje mogu pohađati i mladi iz teže zapošljivih kategorija kao pilot-opštine u Republici Srbiji. Po prvi put u obe opštine, ali i u nacionalnom kontekstu u Srbiji, se uvode konkretne mere podrške

prilagođene i NEET populaciji. Dok su učeničke kompanije bile prisutne i ranije u Svrlijgu, projekat 'Podrška mladima u zapošljavanju" uvodi po prvi put koncept u srednje škole u Raški – kako u gimnaziju, tako i u srednju stručnu školu.

Projekat takođe prepoznaje nepostojanje univerzalnog modela podrške, i reflektuje različitost lokalnih potreba kao i specifičnost lokalnih sistema upravljanja čime ne samo da se uticalo na relevantnost ostvarenih ciljeva, već se povećala i efikasnost i efektivnost mera. Ovakvim pristupom otvoren je put i ka većom mogućnosti repliciranja pilotiranog sadržaja i novokreiranih strukturnih karakteristika.

Sagovornici iz različitih kategorija ispitanika slažu se u tome da je projekti značaj najizraženiji u ostvarenosti sledećeg:

- Jačanju preduzetničkih kompetencija kod teže zapošljivih kategorija mladih (uključujući mladih osoba ženskog pola) od 15 do 24 godine i njihove ukupne zapošljivosti u obe opštine
- Dopiranjem do NEET mladih koji žive u ruralnim delovima opština (poseban značaj u identifikaciji ovih mladih dat je mesnim zajednicama u ciljanim opštinama)
- Jačanju saradnje između JLS (KzM) i lokalnih poslodavaca u domenu ALMZ za mlade iz teže zapošljivih kategorija mladih
- Uvažavanju pogleda najugroženih kategorija mladih u cilju prilagođavanja lokalnih mera podrške u sferi obrazovanja-obuka i zapošljavanja i socijalnih usluga
- 2 jednošalterska modela/programa za mlade koje *pod jednim krovom* integrišu usluge pružanja obuka i informisanja o ponudi za zapošljavanje za svaku od pod kategorija mladih omogućavajući inače fragmentisanim uslugama prema sektorima pripadanja da budu objedinjene i na taj način najkorisnije (sveobuhvatnije) za svakog pojedinca. Na ovaj način se kod individue bolje profilisu mere podrške u zavisnosti od riziko faktora kojima je mlada osoba izložena, a čime se efikasnije reaguje na postojanje konkretnih problema koji otežavaju zapošljavanje i/ili prolongiraju period tranzicije od škole do posla.

Modeli podrške mladima iz teža zapošljivih kategorija u Svrlijgu i Raški

Naziv modela usluge - pilot programa	<i>Samousluga za mlade opštine Raška</i> <i>Samousluga za mlade opštine Svrlijg</i>
Posmatrani period implementacije (pilotiranja)	2020. godina
Organizaciona-institucionalna struktura	<p>Samousluga za mlade je 2020. uvedena Odlukom Skupštine Raška u sistem funkcionisanja JLS. Faktički funkcioniše u prostorijama Omladinskog kluba koji funkcionalno pripada Kancelariji za mlade Opštinske uprave Opštine Raška. Menadžer Omladinskog kluba istovremeno obavlja funkciju savetnika u Samousluzi.</p> <p>Odlukom Opštinskog veća opštine Svrlijg uspostavljen je program podrške socijalnoj i radnoj aktivaciji mladih kao seta usluga prema jednošalterskom principu, koji se pealizuje u posebno opredeljenom prostoru u okviru objekta srednje stručne škole počev od 2019 god.</p> <p>U Raški, saradnici na projektu, NSZ i Centar za socijalni rad, informisali su lica o obukama na projektu MATCHING. Samousluga funkcioniše kao "produžena ruka" NSZ jer se mladi NEET-ovi i svi mladi uopšte mogu prijaviti na evidenciju NSZ u prostorijama Samousluge. Centar za socijalni rad je obaveštavan o mogućnostima koje se pružaju u Samousluzi i o konkretnim dešavanjima te i dalje može slati svoje korisnike u Samouslugu.</p> <p>U Svrlijgu, samousluga za mlade predstavlja mesto sticanja svih informacija pocev od lokalne kancelarije i regionalnog centra nacionalne sluzbe za zaposljavanje, preko Centra za socijalni rad do lokalne samouprave koja nizom aktivnosti pomaze zaposljavanju svih kategorija ukljucujuci posebno mlade.</p> <p>Obe samusluge imaju programe rada i pripremaju godišnje izveštaje koje podnose Lokalnom savetu za zapošljavanje.</p>

Učešće institucija u lokalnim zajednicima

JLS (KzM), lokalni saveti za zapošljavanje (sa predstavnicima poslodavaca), klubovi za mlade, predstavnici CSR, predstavnici NSZ u ograničenim domenima (fokus na praćenju sprovođenja), mesne zajednice – teritorijalni ogranci, srednja stručna škola *Dušan Trvunac Dragoš* u Svrljigu, *Gimnazija Raška*, srednja stručna škola *Kraljica Jelena*

Obuhvaćene ciljne grupe mladih (15-30 godina starosti prema Zakonu o mladima)

U projekat su uključeni mladi iz teže zapošljivih kategorija u obe opštine (NEET, romi, dugoročno nezaposleni i mladi bez i sa niskim kvalifikacijama – završena OŠ), kao i učenici srednjih škola (po 1 srednja stručna škola po opštini i gimnazija u Raški)

Raška obuhvat u Raški 383 učenika srednje stručne škole i 322 učenika Gimnazije; direktnim merama podrške obuhvaćeno je 160 lica (90 ženskog, 70 muškog roda; 20 NEET-ova, 38 učenika srednjih škola i 5 nastavnika srednjih škola).

Svrljig obuhvat U Svrljigu 220 mladih u srednjoj školi je obuhvaćeno. U mere podrške direktno je uključeno 120 korisnika (70 m, 50ž, starost 40% do 25 godina, 60% do 30 godina) od toga NEET oko 30. U segment kreiranja učeničkih kompanija aktivno je učestvovalo 20 dece kroz delatnost 4 učeničke kompanije uz podršku 4 profesora.

Osnovni ciljevi pilot programa

Modeli Samousluga za mlade teže jačanju i poboljšanju saradnje i komunikacije između različitih lokalnih aktera radi podrške mladima u različitim kategorijama da steknu motivaciju za aktivacijom na tržištu rada, obezbede bolju poziciju u traženju posla, kao i da smanje vreme provedeno u tranziciji između škole i posla. Ciljana podrška mladima kroz specifične mere podrške u odnosu na njihovu situaciju uključuje holističku podršku usluga obrazovanja i obuka, usluga socijalne zaštite, savetovanja i informisanja.

Dugoročni ciljevi intervencije se odnose na rast zapošljavanja mladih, poboljšanje radnih veština u ovoj populaciji, te porast ukupne dobrobiti mladih u JLS.

Ključne aktivnosti

U *Raški* su u okviru samousluge u pilot fazi održane tematske obuke kroz 4 projekta; kreiran je volonterski

centar za vreme pandemije virusa Korona tokom 2020. Godine; kreiran je preduzetnički hub; a mladi su samouslugu koristili i kao mesto (šalter) za prijavu na evidenciju NSZ. U Samousluzi se održavaju i obuke za početnike u poslovanju i za pisanje biznis plana. Obuke realizuje RRA Raškog i Moravičkog okruga. Na određenim tematskim obukama mereno je zadovoljstvo učesnika/ica obukom, trenerima, korišćeni prostorom i opremom. Prosečni rezultati evaluacija pokazali su zavidni nivo zadovoljstva (iznad 80% u svim kriterijumima).

U *Surljigu* Obuke za NEET-ove iz projekta MATCHING – 18oro učesnika, usluge iz oblasti informisanja i savetovanja za nezaposlene mlade – oko 100 mladih. Pružanje usluga u prostoru je bilo u prethodnom periodu izuzetno redukovano i ograničeno zbog kovida. Usluge za potrebe učeničke kompanije (korišćenje resursa) – 20 učenika.

Korisnici su veoma zadovoljni mogućnošću rešavanja njihovog problema na jednom mestu putem različitog spektra aktivnosti, posebno mogućnošću prevazilaženja njihove (samo)izolovanosti u smislu socijalne neaktivnosti i neuposlenosti.

Samousluge za mlade omogućavaju i proaktivne (odlazak na teren radi prevencije u škole ili porodice NEET) i reaktivne (po javljanju samih mladih) usluge za mlade. Ovakav pristup je omogućen saradnjom sa srednjim školama (prevencija), ali i sa mesnim zajednicima, CSR i NSZ (intervencija). Mladi iz različitih kategorija teže zapošljivih su posetili Samousluge i učestvovali u programima-merama koje su im ponuđene, a na osnovu izrađenog profila potreba.

Dok je Samousluga za mlade organizovana pod jednim krovom fizički, svaka od uključenih institucija i dalje radi u okviru svojih mandatnih dužnosti, dok je direktna podrška mladima u okviru Samousluge omogućena kroz angažovanje koordinatora KzM (uz prilagođavanje opisa posla na ovim pozicijama u JLS).

Promocija učeničkih kompanija u samousluzi.

Korišćeni resursi	<p>Raška: Samousluga za mlade organizovana u prostorijama KzM</p> <p>Svrljig: Samousluga za mlade organizovana u prostorijama srednje stručne škole Dušan Trivunac Dragoš</p>
Izvori finansiranja	<p>Projektna sredstva u pilot fazi (za opremanje Samousluga računarima i inventarskom opremom, kao i za obuku savetnika) i lokalni budžeti JLS (usmeravanje opredeljenih sredstava ALMZ ka teže zapošljivim kategorijama mladih – rezultat projekta)</p>
Ostvareni rezultati	<p>Usluge socijalne i radne aktivacije prema jednošalterskom principu su nezaposlenim mladima pojednostavile aktivnosti traženja posla ili drugog vida aktivacije, kroz redukovanje broja <i>šaltera</i> koje treba da obiđu i mogućnost da sve završe na 1 mestu.</p> <p>ALMZ su prilagođene različitim kategorija mladih.</p> <p>Usmeravanje opredeljenih sredstava ALMZ ka mladima (teže zapošljivim kategorijama).</p> <p>Zahvaljujući jačanju saradnje sa srednjim školama, svi učenici koji ih pohađaju (uzrasne dobi od 15-18 godina) su informisani o mogućnostima koje nude uključivanje u program učeničke kompanije, kao i o značaju preduzetničkog obrazovanja. Mladima u istoj kategoriji su takođe predstavljene koristi od uspostavljenih Samousluga za mlade kao i sadržina programa usluga.</p> <p>Ukupan broj direktnih korisnika: 122</p> <p>Ukupan broj direktnih korisnika u Raški: 82</p> <p>Ukupan broj direktnih korisnika u Svrljigu: 40</p> <p>Ukupan broj indirektnih korisnika: 925</p> <p>Ukupan broj indirektnih korisnika u Raški: 705</p> <p>Ukupan broj indirektnih korisnika u Svrljigu: 220</p> <p>Odluke o formiranju Samousluge za mlade unutar svake JLS sa definisanim sadržajima prilagođenim lokalno identifikovanim potrebama i kapacitetima.</p>

Identifikovani ishodi

Na institucionalnom nivou je došlo do optimizacije upotrebe javnih resursa. Integrisanost usluga čiji su pružaoci različite lokalne institucije osnažila je potencijal da se usluge pružaju efikasnije i da kao posledica povećane efikasnosti imanje broja koraka dođe do smanjenja troškova, kao i izbegavanja dupliranja poslova. Međuinstitucionalna saradnja je omogućila i rad na kvalitetnijem pružanju podrške, kao i definisanju zajedničkih ciljeva prilagođenim potrebama i novonastalim saznanjima iz ciljne populacije (naročito iz perspektive NEET mladih). Diverzifikacija usluga pružanih tokom pilot faze u okviru Samousluge za mlade pokazala se dobrim odgovorom na raznolikost potreba i očekivanja mladog stanovništva. Zato su ocene rada integrisanog servisa od strane korisnika i članova njihovih porodica bile relativno visoke (82% procenjena uspešnost i zadovoljstvo prilikom anonimnog anketiranja). Učeničke kompanije koriste sve raspoložive resurse samousluge - prostor, računarsku opremu, internet za potrebe realizacije svojih inovacija i promocije putem interneta dostupnih socijalnih mreža i portal, savete i stručno vođenje od strane savetnika, ali i posredovanje u komunikaciji sa drugim državnim organima i institucijama.

Faktori uspeha i naučene lekcije

Poseban faktor uspeha projekta čini saradnja sa školama, kojom je omogućeno da se učenicima koncepti Samousluge i učeničke kompanije priliže još tokom školovanja. Uspešna identifikacija NEET (do kojih je jako teško doći) omogućen aje aktiviranjem koordinatora lokalnih mesnih zajednica koje raspolažu detaljnijim podacima o stanovništvu sa konkretne teritorije JLS.

Ovom uspehu su doprinele i donacije monitora koji su instalirani u hodnicima škola i koji emituju sadržaje sa informacijama koje priprema one-stop shop. Na ovaj način je u 3 srednje škole (2 stručne i 1 gimnazija) u Svriljigu i Raški 925 mladih imalo mogućnost da se informiše o sadržajima koji su im dostupni u Samouslugama, NSZ, omladinskim organizacijama i drugim pružaocima usluga. Ovaj način informisanja srednjoškolske populacije doprineo je i boljoj vidljivosti Samousluga za mlade kao

sigurnim prostorima za mlade, i povećanom obimu prisustva srednjoškolaca u prostoru Samousluge za mlade, naročito u Raški, u kojoj se Samousluga nalazi u prostoru omladinskog kluba.

Važna pretpostavka za uspeh ove usluge je intenzivna komunikacija sa mladima, zbog čega su kancelarije i klubovi za mlade i srednje škole idealna mesta za uspostavljanje ove usluge. Prednost kancelarija za mlade i omladinskih klubova je u tome što ih mladi prepoznaju kao svoje sigurne prostore i svoje servise i što u njih dolaze dobrovoljno u potrazi za mogućnostima ili da tu provedu svoje slobodno vreme.

U opisu posla kancelarija za mlade i omladinskih klubova jesu i informisanje mladih o mogućnostima za različite oblike aktivacije, uključujući i socijalnu i radnu aktivaciju. Sa druge strane, Zakon o zapošljavanju i osiguranju u slučaju nezaposlenosti definiše neke od pomenutih aktivnosti kao poslove zapošljavanja (obaveštavanje o mogućnostima i uslovima za zapošljavanje, posredovanje u zapošljavanju u zemlji i inostranstvu, profesionalna orijentacija i savetovanje o planiranju karijere), dok pravo da se bave poslovima zapošljavanja daje samo Nacionalnoj službi za zapošljavanje i agencijama za zapošljavanje koje imaju dozvolu ministarstva za obavljanje ove delatnosti. S tim u vezi, neohodno je da se u normativna akta unese rešenje koje će prepoznati i kancelarije za mlade koje sprovode usluge socijalne i radne aktivacije po principu jednošalterskog sistema, kao nosioce pojedinih taksativno navedenih poslova zapošljavanja. Tome u prilog ide i činjenica da su uslovi za agencije za zapošljavanje za dobijanje dozvole za rad (prostorno-tehnički uslovi i uslovi stručne osposobljenosti zaposlenih), takvi da ih većina kancelarije za mlade već sada može ispuniti. Osim toga, treba razmotriti i mogućnosti koje su sadržane u članu 27 zakona a koji kaže da "NSZ može, na osnovu postupka javnih nabavki, angažovati agenciju radi izvršavanja pojedinih poslova zapošljavanja, u skladu sa Sporazumom o učinku, pri čemu se prava i obaveze NSZ i agencije utvrđuju ugovorom."

Sveobuhvatna obuka Savetnika u Samousluzi, planiranje odgovarajućih metoda promocije postojećih i sistemsko uvođenje novih usluga, proširivanje i dalje aktiviranje jednošalterskog sistema, zapošljavanje savetnika na neodređeno vreme jesu teme za dalje razmatranje i planiranje radi poboljšanja operacionalnosti modela u Raški.

U Svrlljigu je potreba za uspostavljenim ugovorni model saradnje sa prvenstveno nacionalnom sluzbom zapošljavanja sa jasno definisanim procesom razmene informacija i pruzanja medjusobnih usluga.

2.2. Efikasnost

Koordinacija rada različitih pružalaca usluga u različitim sektorima vodila je većoj efikasnosti u upotrebi postojećih lokalnih resursa. Prepoznavanje specifične pozicije podgrupa unutar populacije mladih (pripadanje NEET, romskoj zajednici, polne i starosne razlike) omogućilo je da se resursi preraspodele tako da se zadovolje potrebe korisnika budžetskih sredstava u JLS na kvalitetniji način.

Efikasnost novouvedih Samousluga za mlade i jačanje preduzetničke sposobnosti kod posebno ugroženih grupa mladih, ogleda se u potencijalima za saradnju između NSZ i jednošalterskih programa. U pogledu prevencije brisanja nezaposlenog sa evidencije NSZ zbog jednog od razloga iz čl. 87 (ako nezaposleno lice bez opravdanog razloga ne izvršava svoje obaveze prema NSZ), OSS bi u ovom slučaju trebalo da predstavlja resurs Nacionalnoj službi, preko kojeg NSZ može imati bolju komunikaciju i bolji kontakt sa mladima na evidenciji kako bi se prevenirale situacije zbog kojih bi došlo do brisanja sa evidencije. Ne treba zaboraviti da su mladi iz kategorije NEET nedostupni Nacionalnoj službi za zapošljavanje i da ih je veoma teško uvesti u evidenciju. Ukoliko jednošalterski sistem (samousluge za mlade) postigne rezultat u uvođenju NEET mladih u evidenciju, suprotno je interesu NSZ da se ti mladi obrišu sa evidencije zbog razloga iz čl. 87, samo nekoliko meseci nakon evidentiranja. NEET mladi i jesu u toj kategoriji jer nisu motivisani da traže posao i evidentiraju se, pa je za očekivati da će lako naći u jednoj od situacija iz čl. 87 zbog koje će biti brisani iz evidencije. Zbog toga treba tragati dalje za rešenjem u ovim okvirima.

Strukturisanje omogućene podrške mladima u smislu standardnih kriterijuma kvaliteta pružanja pojedinih usluga i definisanja odgovornosti institucija privatnog i javnog

sektora radi na projektu nije formalizovana (nema potpisanih memoranduma o saradnji i sličnih pravnih formi).

U pogledu efikasnost, projekat je pokazao da holistički, sveobuhvatan pristup aktera koji dolaze iz javnog i privatnog sektora (NVO) čini osnovu proaktivnog delovanja ka mladima (pogotovu mladima koji pripadaju teže zapošljivim kategorijama) koji to očekuju od institucija na lokalnom nivou. Inovativni pristupi (u kombinaciji sa *mejnstrim* pristupima) delovanja ostaju visoko relevantni za aktivaciju mladih i skraćenje perioda koji provedu u potrazi za poslom, uključujući i potrebne obuke ili sticanje kvalifikacija. Kako projekat pokazuje, potreba za intervencijama u ovoj oblasti je velika, naročito u pogledu uticaja na mlade iz NEET kategorije koja nije dovoljno pojašnjenja niti obuhvaćena trenutnim istraživanjima ni na lokalnom ni na nacionalnom nivou. Efikasnost Samousluga za mlade u domenu reaktivacije mladih iz ove ciljne populacije se pokazala visokom. Za sagledavanje efekata projekta u domenu njihove reintegracije na tržište rada potrebno je da prođe neko vreme.

Projekat je direkto uticao na jačanje saradnje između NVO i srednjih škola o čemu svedoče i novi potpisani sporazumi o saradnji između JAS i 2 srednje škole u Raški čime se broj škola koje su prihvatile ovaj vid neformalnog obrazovanja povećao, kao i kompetencije učenika i nastavnika u domenu preduzetničkog obrazovanja koje između ostalog ima za cilj da utiče na povećanje aktivacije kod mladih.

U segmentu prevencije (neaktivacije mladih i napuštanja srednjih škola-naročito srednjih stručnih škola pre sticanja kvalifikacija) vidno se ističe potreba za povećanjem saradnje između NSZ i srednjih stručnih škola u domenu informisanja učenika i roditelja o trenutnom stanju na lokalnom tržištu rada. Umrežavanjem NSZ i srednjih škola kroz program Samousluge za mlade, načinjen je prvi veliki korak u ovom pravcu. Time su informacije iz NSZ koje mogu biti namenjene i mladima postale vidljive i u srednjim školama (putem sadržaja koji Samousluge emituju na montorima).

Organizovanje radionica savetovanja učenika o karijernom putu sa PP službom škola i članovima NSZ i rukovodiocima odeljenja ljudskih resursa lokalnih kompanija je značajno i može biti predmet rada Samousluge. Karijerno vođenje i savetovanje je slabo razvijeno u srednjim školama u Raški i Svrljigu, a jedinice NSZ pokazuju takođe smanjenje kapaciteta u ovom ključnom segmentu.

Samousluge za mlade bi mogle biti pružaoci specifičnih usluga i za one koji rade sa mladima (npr. pružanje obuke za nastavnike ili tutore u sferi karijernog vođenja mladih u različitim uzrastima i životnim okolnostima).

Projekta je uticao na poslodavce da omoguće dodatna mesta za prihvatanje na obuke na radnom mestu mladih iz najugreženijih kategorija, ali se efekti primene ove mere tek očekuju (posledica KOVID19).

2.3. Efektivnost

Učinkovitost projektnih aktivnosti i sa njima povezanih rezultata se ocenjuje kao dobra. U Republici Srbiji gde je značaj posedovanja formalnih kvalifikacija u vidu stečanih diploma (dokaza o stepenu obrazovanja i stečenim veštinama) visok prilikom zapošljavanja svake mlade osobe, izuzetno je važno naći efikasan i učinkovit način da se mladi vrata u sistem obrazovanja. Projekat MATCHING! predstavlja inovaciju u pogledu pokušaja da se uključivanjem u rad sa srednjoškolicima na kreiranju učeničke kompanije, poveća motivisanost za povratak u školu kod mladih koji nemaju formalne kvalifikacije, a istovremeno vršeći uticaj na NEET mlade da se aktiviraju na tržištu rada. Sudeći preme upitnicima sa mladima korisnicima Samousluge projekat pokazuje pomak u ovim segmentima – mlade zanima dodatno sticanje veština i rad u timovima na inovativnim, kreativnim rešenjima što će se od njih tražiti i na poslu. Iako se zahteva formalna obuka, učenje tokom rada je izvor inspiracije za mlade.

Svi mladi koji su prošli program učeničke kompanije dobili su potvrdu o neformalnom vidu obrazovanja sa komentarima mentora kako je moguće znanja i veštine dalje unaprediti. Osnovane kompanije ne moraju ugasiti, već se mogu prijaviti za dalju mentorsku podršku obezbeđenu u samousluzi kroz integrisano delovanje aktera na lokalnu. Pretpostavka je da će ova vrsta ulaganja u mlade doprineti smanjenju njihove neaktivacije na tržištu rada, pa će se proaktivnim delovanjem zapravo umanjiti negativan efekat od očekivanih kompenzacijskih mera u budućnosti (širo je vidljivo kroz analizu socijalnih davanja radno sposobnom stanovništvu).

Osnov dobre učinkovitosti projektnih aktivnosti i rezultata ogleda se u:

Koncentraciji resursa. Korišćenje poznatog, sigurnog prostora prilagođenog potrebama mladih i onima koji rade sa mladima – bilo KzM, ili srednje stručne škole; mehanizmi saradnje formalnog obrazovanja i neformalnog obrazovanja (ugovori o sprovođenju modela preduzetničkog obrazovanja – učenička kompanija). Kvalifikovan i dostupan kadar za pružanje podrške i usmeravanje mladih je osnov uspešnog delovanja politike za mlade u JLS. Takođe, predstavlja i institucionalnu održivost. Koordinator KzM pokazuje visok stepen angažovanosti u aktiviranju Samousluge i koordiniraju procese vezane za ingrisan pristup uslugama za mlade što je jeste njihov domen delovanja. Ipak, obuke su potrebne predstavnicima svih institucija na temu koordinisanog delovanja, poređenja različitih JLS (JLS koje nemaju aktivne KzM), kao i standardizovanim pružanjem usluga.

Diverzifikacija mera podrške i individualnom pristupu. Individualni profili mladih i njihove pozicije na tržištu rada (primene procedura profilisanja) je ulazni podatak na osnovu koga je jedino moguće pružiti učinkovitu podršku. NSZ savetnici nemaju neophodan kapacitet da sprovede

profilisanje prijavljenih nezaposlenih, pa se deo ovih aktivnosti može raditi u saradnji sa drugim institucijama pod Samouslugom. Raznovrsnost programa podrške osnov je za uticaj na promene u ciljnoj populaciji jer se osigurava da postoje mere namenjene svakoj pod grupi mladih. Različiti pristupi u radu sa romskom populacijom, mladima koji pripadu NEET podgrupi ili nemaju stečene kvalifikacije, su neophodni preduslov učinkovitosti u primeni integrisane podrške.

Kreativnim merama podrške. Formalna i neformalna saradnja NVO i škola poput one na implementaciji programa učeničke kompanija unosi inovacije u sistem obrazovanja i obuka, motiviše mlade da razmišljaju o svojim željama i razumeju mogućnosti za nastavak školovanja i/ili zapošljavanja, kao i svoje slabosti na kojima je potrebno da rade.

Umrežavanju konkretnih aktera u lokalnoj zajednici. Obuke kod poslodavaca su pored sticanja kvalifikacija, najvažniji preduslov učinkovitog zapošljavanja mladih iz različitih kategorija. Dodatna podrška saradnji unutar institucija sistema (NSZ, udruženja poslodavaca i srednje škole) unutar Samousluge je ključni faktor uspeha integrisanog sistema pružanja usluga mladima u dugom roku. Podaci o različitim kategorijama mladih dostupni su institucijama sistema kroz aktivno delovanje i saradnju sa NVO sektorom.

Identifikacijom fokalne tačke rada sa mladima (položaj i uloga KzM).

Kancelarije za mlade su deo javne uprave ali ih mladi doživljavaju kao svoj siguran prostor, u koji dolaze dobrovoljno i u koji imaju poverenja. Druge institucije koje od mladih imaju neka očekivanja, nisu na isti način prepoznate od strane mladih. Integrisanjem pojedinih usluga i funkcija na taj način da se one mogu pružati/ostvariti i u kancelarijama za mlade, institucije iz drugih sektora bi proširile pristup (i evidenciju) i na one grupe mladih koje im do tada nisu bile vidljive. U slučaju usluga, povećao bi se broj mladih korisnika, naročito mladih iz kategorije NEET. Informacije o merama procedurama, pravima i obavezama, mogućnostima i resursima bi mladima bile prezentovane vršnjačkim jezikom, na prihvatljiv i razumljiv način. Na taj način bi mladi bili bolje informisani, bolje bi razumeli a zatim i prihvatili informacije, i bolje bi koristili dostupne resurse i mogućnosti. Mladi uče jedni od drugih (vršnjački) i jedni u drugima vide uzore. S tim u vezi, jedino kancelarije za mlade imaju potencijal da sa mladima komuniciraju sa punim poverenjem i da im budu motivator. Javne politike i mere da bi bile prihvaćene, treba da budu i relevantne i zasnovane na potrebama. Kancelarije za mlade mogu artikulirati te potrebe ispitujući ih direktno kod krajnjih korisnika (naročito ako je reč o kategoriji korisnika koji nisu dostupni ili vidljivi institucijama sistema), i na taj način povećati kvalitet mera i javnih politika koje se donose. U krajnjem ishodu, tako osmišljene mere i javne politike će biti učinkovitije i bolje prihvaćene od strane krajnjih korisnika. Kancelarije za mlade mogu podjednako uspešno komunicirati sa (ili dosežati do) različitim podkategorijama mladih, od mladih

u osnovnoj i srednjoj školi, do mladih koji su u statusu NEET mladih. Na ovako nešto druge institucije sa sopstvenim kapacitetima ne mogu da računaju.

2.4. Održivost

Na osnovu terenske posete i uvida u projektu dokumentaciju (odluka o formiranju one-stop shop za mlade u Raški i programa socijalne i radne aktivacije mladih u Svrlijgu), može se reći da će kreirane mere podrške mladima u JLS biti sprovođenje i nakon završetka projektnih aktivnosti.

Institucionalna održivost u ovom segmentu nosi veliki značaj jer su fizički (prostorni), tehnički (opremljenost) i ljudski kapaciteti (prilagođavanje opisa posla u nadležnosti lokalnih koordinatora kancelarija za mlade) obezbeđeni.

Finansijska održivost. Samousluga se finansira kroz bužet koji na raspolaganju ima Kancelarija za mlade, u kontekstu održavanja, nabavke opreme, realizacije obuka i sl. Za učeničke kompanije za sada nisu opredeljena budžetska sredstva, ali se očekuje da se program sprovodi po ugovoru sa JAS. Takođe, određena sredstva *bi mogla biti* izdvojena rebalansom budžeta Opštine Raška, a na osnovu prethodnog dogovora između predstavnika/ica Opštine i direktorki dve srednje škole iz Raške.

S obzirom da je program podrške socijalnoj i radnoj aktivaciji mladih uspostavljen na nivou Opštinske uprave Svrlijg i da je aktivan, minimum jedan zaposleni za realizaciju aktivnosti samousluge za mlade je potreban, pa je budžetski doprinos njegove zarade na nivou 1.000.000 din. Pošto je program deo akcionog plana zapošljavanja za čiju realizaciju je u 2021. god. predviđeno 8.000.000 dinara, može se reći da je program podrške mladima predviđen značajnim sredstvima iz budžeta opštine Svrlijg.

Održivost u pogledu mera APZ. Proces izrade novog Lokalnog akcionog plana za zapošljavanje Opštine Raška je u toku. Zvaničan predlog je da NEET mladi budu jedna podgrupa koja će moći da konkuriše za sredstva. Kroz MATCHING, ali i kroz druga dva donatorsku projekta, u Samousluzi za mlade se podstiče zapošljivost kroz realizaciju promotivnih aktivnosti s ciljem animiranja mladih za programe stručnih i radnih praksi u privatnom, ali i u civilnom sektoru. Program podrške socijalnoj i radnoj aktivaciji mladih je već od prve godine realizacije projekta postao sastavni deo Akcionog plana zapošljavanja opštine Svrlijg za 2021. godinu, i predviđen je kao permanentna aktivnost.

Pretpostavka održivosti jeste da broj mladih u opštini ne opada (posebno relevantno za demografsku situaciju u Svrlijgu), odnosno da mladi žele da ostanu i privređuju unutar svojih lokalnih sredina.

Specifični otežavajući faktori za održivost projektnih rezultata ipak postoje i identifikuju se kao:

- KOVID19 uticaj na obrazovanje mladih uključujući dostupnost obrazovanja tokom poslednje 2 godine
- Nedostatak obuka i kadrova u domenu rada sa različitim kategorija mladih
- Diskriminacija na tržištu rada kao opšte prisutan fenomen vezan za romsku populaciju, žene, ili osobe sa niskim kvalifikacijama
- Mladi koji nemaju motivaciju za školovanje, bez podrške u porodici, ili imaju lose iskustvo u školovanju i nizak nivo samopouzdanja
- Formalnije umrežavanje i razmena informacija među ključnim akterima lokalne politike za mlade
- Jačanje socijalno odgovorne funkcije kod dominantih poslodavaca na lokalnu

Potencijal za multiplikaciju mera podrške pilotiranih u projektu je realističan. Pilotiranjem su obuhvaćene opštine dovoljno različitih inicijalnih pozicija (v. Osnovna studija) čime se razumno pretpostavlja da projekat zadovoljava uslove da bude repliciran u drugim JLS.

2.5. Uticaj

Procenjuje se da je ostvareni uticaj projekta u kratkom roku visok u populaciji direktno obuhvaćenoj merama podrške – mladima, nastavnicima i predstavnicima JLS (KzM). Uticaj je primetan na osnovnu merenja ulaznih podataka datih u Osnovnoj studiji i izlaznih rezultata projekta iako je priroda intervencija takva da se pun efekat može očekivati tek u srednjem roku.

Uticaj inovacije u decentralizovan sistem podrške mladima u kome se traži proaktivnost JLS pokazala se kao značajan faktor uspeha projekta u oceni glavnih aktera. U velikoj meri, projekat postiže adekvatan balans između inovativnosti i efikasnosti (oslanjanja na postojeće resurse bez njihovog preopterećivanja) čime se uticaj na clijne grupe procenjuje kao stabilan i dugotrajan.

Najvažniji uticaj projekta prema svim ispitanim akterima jeste saznanje o različitim potrebama unutar kategorije mladih ljudi i lokalno prilagođavanje AMPZ čime se povećava eektivnost mera. Projekat je uticao i na jačanje lokalnih baza podataka u sektoru mladih.

Učešće u aktivnostima projekta NEET populacije, ali i njihova identifikacija, predstavljaju veliki potencijal za dalju aktivaciju ove grupe mladih.

Ograničenost uticaja može se sagledati kroz činjenicu da u Republici Srbiji zakonski okvir dozvoljava samo NSZ da se bavi poslovima zapošljavanja na teritoriji cele zemlje.

Takođe, sagovornici iz JLS ograničen uticaj projekta pripisiju delimično i pandemijom virusa Kovid19 koji je omeo napore predstavnika projekta usmerene ka dodatnim umrežavanjem sa srednjim školama u Raški, odnosno promocijom učeničkih kompanija.

Učeničke kompanije su omogućile uključivanje većeg broja đaka u vannastavne aktivnosti sa akcentom na realne životne probleme posebno u delu samodohodovnih delatnosti, značajno doprinose inoviranju i osavremenjivanju redovnih nastavnih aktivnosti, doprinose povezivanju međupredmetnih kompetencija, kao i uspešnom sprovođenju teorijskih saznanja primenom u praksi. Poslodavci su uključeni u praktični deo obrazovnog procesa omogućavanjem korišćenja svojih resursa u cilju realizacije projekata učeničkih kompanija i pospešivanjem njihove realizacije kroz sopstveno učešće kao primera dobre prakse. Projekat je podržao kreiranje 4 učeničke kompanije u Svrljigu i pilotirao kreiranje 5 učeničkih kompanija u Raški.

DEO 3) USPEŠNE PRIČE

3.1. Svrlijig

Marija Žikić je mlada majka iz Svrlijiga, na poslednjoj godini Pravnog fakulteta, dugoročno nezaposlena. Marija je pokušavala na nađe neki posao u svojoj opštini, makar i privremen, i prijavljivala se svuda, bez puno uspeha. Imala je nadu da će naći neki posao u okviru javnih radova, ali nije ni tu imala sreće. Kako nije imala ni vremenske ni finansijske mogućnosti da završi fakultet, posao u Svrlijigu je bio jedina opcija, makar bio privremen i povremen. Marija je shvatila da joj nedostaju neke dodatne veštine i informacije kako bi došla do posla. Nije ni razmišljala o pokretanju nekog svog biznisa u nedostatku poslova u opštini.

Kao i većina potencijalnih mladih preduzetnika koji ne uspevaju da izvrše prelaz iz potencijalnog u stvarnog preduzetnika, Marija je ostala nekako zaglavljena, sve dok se nije uključila u rad Samousluge za mlade, posebno kroz Učeničku Kompaniju, i obuke u kojima je stekla neke nove životne i poslovne veštine. Marija imala prilike da dodje do neophodnih informacija i bude inspirisana radom i kreativnošću mladih ljudi koji su kroz obuku o preduzetništvu stvorili svoj jedinstveni proizvod za prehranu pčela i krenuli u proizvodnju i prodaju. Neiskusnim mladima veoma je često teško da prepoznaju najbolje prilike na tržištu, i da vide da oni zapravo već imaju dobru startnu poziciju iz koje mogu da krenu u sopstveni posao.

U ovom slučaju, Marija je dobila ideju da zapravo oživi stari porodični biznis, i pokrene nove aspekte tog biznisa. Na žalost, pandemija covid-19 je usporila ovaj proces, ali je biznis ideja sazrela i razvijena je, i čeka se pravi trenutak da se krene sa time. Marijina porodica već poseduje prostor, i zemlju gde se može pokrenuti biznis, prvo sa već postojećim voćnjakom sa višnjama, gde bi se kao prvo pokrenuo pogon za obradu višanja. Kao sledeće korake Marija je prepoznala i otkup i sušenje lekovitog bilja i gljiva, kojima obiluje ta regija. Na osnovu osnovnog biznis plana koji je napravila, potrebna su samo inicijalna sredstva za mašine za sušenje i ceđenje, dok sve ostalo već postoji. Takođe je saznala da postoje mogućnosti za pomoć za biznis početnike u poljoprivredi, tako da se Marija nada da će tokom sledeće godine moći da razvije dalje svoj biznis. Ove godine je "vežbala" sa prodajom višanja, što joj je pomoglo da ispita kako funkcionišu otkupne stanice i koje su njihove dodatne potrebe, i tako definisala gljive i lekovito bilje kao dodatne delatnosti. Marija predstavlja jedan primer iz lokala kome je ovaj paket mera pružio mogućnost da krene da razmišlja malo van okvira onoga što je zamislila kao svoju karijeru i pruži joj dodatno samopouzdanje da ne mora da čeka na posao, već da može da ga stvori.

3.1. Raška

Mihajlo Todorović iz Raške ima 19 godina i ima viziju da postane menadžer hotela na Kopaoniku, i radi na tome svakodnevno. Mihajlo je tokom srednje škole bio deo Učeničke Kompanije koja je osmislila kreativnu hranilicu za pse, što ga je jako inspirisalo za razmišljanje o biznisu, i potaklo da upiše ekonomiju. Učenička kompanija mu je pružila neke veštine i način razmišljanja koji nije svakodnvan i otvorila mu je svet novih mogućnosti. Ali se Mihajlo nije zaustavio samo na tome. Aktivno se uključio u obuke koje je ponudila Samousluga za mlade, u želji da stekne neke nove veštine, od pisanja CVija do predstavljanja na intervjuu za posao. Takođe je išao i na dvomesečnu radnu praksu u turističkom birou do koje je došao preko Samousluge za mlade.

Mihajlo ima preduzetnički duh, što ne znači da on mora da postane preduzetnik. Moderne kompanije podstiču razvoj preduzetničkog duha i preduzetničkog načina razmišljanja kod svojih zaposlenih i traže pojedince koji imaju razvijene upravo ove karakteristike. Smatra se da zaposleni sa ovakvim osobinama brže i bolje rešavaju probleme, naročito kompleksne, lakše se motivišu, efikasniji su i postižu značajno bolje rezultate. Shodno tome, više su i nagrađeni. Preduzetnički duh nije garancija da će neko biti uspešan privatni preduzetnik, ali jeste garancija da će biti bolji u poslu kojim se već bavi ili kojim će se baviti.

Upravo zbog tog svog preduzetničkog duha je Mihajlo aplicirao za posao u novootvorenom luksuznom hotelu na Kopaoniku, gde je za početak dobio posao kao bellboy, ali je krenuo i na obuke za recepcionara, sa željom i ambicijom da napreduje na poslu, i uči svakodnevno. Izabrao je i da paralelno studira, i radi, kako bi postigao što više. Mihajlo je predstavnik mladih iz male, siromašne opštine koji je spreman da izađe iz okvira svoje sredine i da napreduje u svakom pogledu, i koji se ne plaši da izađe iz svoje zone udobnosti. On će sigurno jednog dana postati menadžer a možda i nešto više.

DEO 4) ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Iz razgovora koje je evaluacioni tim vodio sa različitim akterima na projektu, možemo izvući sledeće zaključke i preporuke koji mogu poslužiti u razmišljanju oko narednih intervencija u JLS.

- Samousluga za mlade je prepoznata kao dobar model integrisanog delovanja u sferi aktivacije i dosezanja do NEET mladih u obe JLS;
- Načinjeni su koraci ka proaktivnom pristupu mladima NEET čije mišljenje je kao i od drugih mladih uvaženo u kreiranju samousluga; mogućnost uključivanja mlade osobe iz NEET kategorije u lokalne radne grupe u vezi sprovođenja omladinske politike bio bi zapažen i značajan korak napred u razumevanju ovog dela populacije i što adekvatnijem odgovoru i preventivnom delovanju;
- Posvećenost pojedinaca radu na projektu i pružanju što adekvatnije podrške je primetno u obe JLS.
- Projekat podstiče nov oblik saradnje unutar postojećih kapaciteta čiji je predvodnik KzM; jačanje poverenja u sistem lokalne samouprave se nazire iz odgovora korisnika;
- Upotreba online alatki i društvenih mreža može biti korisna sa aspekta širenja obuhvata mladih konvencionalnim i inovativnim merama;
- Pojedine usluge koje se nude mladima bi trebalo da se prilagode tako da njihovo pružanje bude prijemčivije korisnicima; Pomenute adaptacije u pružanju usluga mogu biti minimalne, a imati značajan efekat na korisnike kako se vidi u tabeli ispod.

Usluge zapošljavanja	Mejnstrim pružanje usluga	Moguća prilagođavanja mladima
Podrška u traženju posla, savetovanje	Registracija	Putem internet aplikacija i kioska u obrazovnim centrima i mestima koja mladi često posećuju
	Profilisanje/procena potreba	
	On-line banke poslova	Uvesti aplikacija i online alatke, pristup preko brzih online četova

	Karijerno savetovanje: on-line ili jedan na jedan	Potrebne obuke za rad savetnika i drugih pružalaca usluga za rad sa mladima
	Radionice u vezi traženja posla	Dizajn radionica prilagođen samo određenoj kategoriji mladih
	Sajmovi zapošljavanja: <i>on-site</i> i virtuelni	Odgovaraju mladima, lokalnog karaktera i specifični su za određeni sektor/delatnost
Informacije o tržištu rada	Podaci, statistika	Prijemčivost prikaza podataka mladima (npr. upotreba infografika)
	Informacije o karijernim trendovima	Relevantost za mlade
Aktivne mere zapošljavanja i jačanje zapošljivosti	Obuke, mobilnost, podrška poslodavcima, preduzetništvo i samozapošljavanje...	Targetiraju mlade, naročito one kojima je potrebna intenzivnija pomoć Sticanje osnovnih radnih kompetencija u vezi posla, ali i transverzalnih kompetencija

- Uvođenje programa Učeničke kompanije u okviru projekta, omogućio je da se neke od predloženih adaptacija dese u JLS. Program Učeničke kompanije je ocenjen visokom stopom zadovoljnih korisnika zato što osposobljava srednjoškolce da odgovore na potrebe ili reše problem u njihovoj zajednici i uči ih praktičnim veštinama potrebnim za konceptualizaciju, kapitalizaciju i upravljanje sopstvenim poslovnim poduhvatom. Tokom procesa izgradnje sopstvene kompanije, učenici saraduju, donose ključne poslovne odluke, komuniciraju sa više zainteresovanih strana i razvijaju preduzetničko znanje i veštine. Volonteri i mentori iz zajednice pružaju mentorsku podršku i dele svoja iskustva iz stvarnog sveta. To je jedinstven način da se mladi ljudi kroz lično iskustvo osnaže i ohrabre za stvarni svet. Ovaj program predstavlja važnu meru podrške u radu sa mladima

jer vodi ka sticanju novih životnih i poslovnih veština koju mladi ljudi inače ne mogu da steknu u formalnom obrazovanju, vodeći ih jedan korak dalje ka boljem socio-ekonomskom statusu i mogućnosti da više doprinese zajednici u kojoj živi.

Preporuke za jedinice lokalne samouprave

1. Profesionalizovati rad kancelarija za mlade kroz institucionalizaciju organizacionog oblika kancelarije za mlade, sistematizaciju radnih mesta koordinatora i omladinskih radnika, definisanje programa rada, i opredeljivanja i opremanja odgovarajućeg prostora za kancelariju za mlade;
2. Osposobiti koordinate i omladinske radnike za rad sa NEET mladima kroz dodatne obuke koje će koordinatorima dati veštine i znanja za proaktivno delovanje i aktivaciju mladih;
3. Integrisati usluge i funkcije u nadležnosti su lokalnih organa uprave, koje su od interesa za mlade u sistem rada kancelarija za mlade, i na taj način omogućiti kancelarijama za mlade da mladima pružaju usluge po jednošalterskom principu (sve na jednom mestu);

Preporuke za Vladu RS i resorna ministarstva

1. Unaprediti zakonsku regulativu koja reguliše položaj kancelarija za mlade u sistemu lokalne samouprave (Zakon o mladima, Zakon o lokalnoj samoupravi), tako da se propiše obaveza za lokalne samouprave da formiraju kancelarije za mlade kao posebne organe za sprovođenje politike brige o mladima. Unapređena regulativa treba da obezbedi pretpostavke za profesionalizaciju rada kancelarija za mlade.
2. Unaprediti regulativu koja uređuje poslove zapošljavanja (Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti), tako da se kancelarijama za mlade omogući obavljanje pojedinih poslova zapošljavanja.
2. Afirmativnim merama podstaći lokalne samouprave da poslove socijalne i radne aktivacije mladih povere kancelarijama za mlade kroz uvođenje one-stop shop pristupa.

DEO 5) LITERATURA

Agroinvest fondacija Srbija, Osnovna studija projekta MATCHING! April 2019.

Dostignuća mladih u Srbiji, Socijalna i radna aktivacija mladih u Svrljigu i Raški - Efekti mešovitenih mera podrške na mlade, 2020.

Marko Stojanović, Kancelarije za mlade i jednošalterski sistem - sjajan spoj, Sažetak praktične politike, oktobar 2020.

Nacionalna strategija zapošljavanja za period 2011-2020 Službeni glasnik Republike Srbije br. 37/11

Lokalni akcioni plan zapošljavanja u opštini Svrljig za 2021. godinu

Odluka o uspostavljanju usluge One stop shop, SO Raška, decembar 2019. I Broj 06-VIII-47/2019-21

Odluka o uspostavljanju programa podrške socijalnoj i radnoj aktivaciji mladih, Opštinsko veće opštine Svrljig, decembar 2019. II Broj 55-5/2019

Zlatan Halilovic, Model uspostavljanja programa podrške socijalnoj i radnoj aktivaciji mladih, 2019, Tim sistem, Prijepolje

DEO 6) PRILOZI

6.1. Spisak sagovornika

JLS /KzM	mladi	poslodavci
Miloš Petrović, OU Svrljig	Mihailo Todorović, Raška	Dragica Ristić, Z.Z. Svrljižanka, Svrljig
Ljubica Stojković, OU Svrljig	Marija Žikić, Svrljig	Milanko Radovanović, Primat oprema doo, Baljevac, Raška
Đorđe Radoičić, KLER	Ilija Nikolić, Svrljig	Jana Jezdimirović, Oljina kuhinjica, Raška
Ivana Ilić, OU/KzM	Aleksandra Aleksić, Svrljig	Dragan Đorović, Knjižara Mina, Raška
	Marija Milojković, Svrljig	Jelena Radojković, Etno forum, Svrljig
	Luka Marković, Raška	Branko Vukićević, Stomatološka ordinacija <i>Dental studio</i> , Raška
	Emilija Premović, Raška	
	Đurđa Pavlović, Raška	
	Valerija Popović, Raška	
	Dimitrije Karadžić, Raška	

6.2. Samousluga za mlade – pitanja za sagovornike

JLS (KzM)	mladi	poslodavci
1. Model samousluge		
<p>Na koji način je model organizovan?</p> <p>Koliki je do sada broj korisnika (ukupan, prema polu i starosti, NEET da li ima)</p> <p>Koje i koliko usluga je pruženo u samouslugi?</p> <p>Kakvo je zadovoljstvo korisnika?</p> <p>Uloga i mesto samousluge za mlade u odnosu na druge lokalne service i pružaocce usluga za mlade?</p> <p>Šta su uočene potrebe za operativniji rad modela (ocena kapaciteta)?</p> <p>Uticao na lokalnu zajednici?</p>	<p>Da li ste i na koji način koristili samouslugu za mlade? Iskustva?</p> <p>Da li znate nekog ko je koristio usluge? Koje? Sa kakvim iskustvom?</p> <p>Šta vam se dopalo?</p> <p>Šta biste promenili?</p> <p>Da li smatrate da postoji potreba mladih koja nije zadovoljena u okviru ponude samousluge? Koja? Zašto je važna?</p> <p>Kako biste ocenili prostorne i ljudske kapacitete pružaoca usluga za mlade?</p>	<p>Da li ste uzeli aktivno učešće ili znate nekoga iz vase kompanije ko je uzeo učešće u osmišljavanju samousluge za mlade u vašoj opštini?</p> <p>Kako procenjujete delovanje samousluge u protekle 2 godine?</p> <p>Da li smatrate da postoji u okviru ponude samousluge nešto što bi vama posebno koristilo? Šta? Zašto je to važno?</p> <p>Kako biste ocenili prostorne i ljudske kapacitete pružaoca usluga za mlade?</p>
2. Učenička kompanija		
<p>Koliko dece i nastavnika je učestvovalo?</p> <p>Na koji način je model samousluge podržao učeničku kompaniju?</p> <p>Uticao učeničkih kompanija na škole? Na poslodavce?</p>	<p>Da li ste aktivno učestvovali u kreiranju učeničke kompanije? Zašto? Iskustva/očekivana korist od programa?</p> <p>Da li biste, kome zašto preporučili učešće u program učeničke kompanije? Zašto ne?</p> <p>Ukoliko niste učestvovali, da li ste čuli za program? Zašto ne biste učestvovali?</p>	<p>Da li ste čuli za program učeničke kompanije u srednjim školama u vašoj opštini? Da li nudite praksu učenicima srednjih škola? Koju? Da li obezbeđujete mentorsku podršku?</p> <p>Koje kompetencije nedostaju mladima pri ulasku na tržište rada?</p>

	<p>Koja znanja i veštine ste unapredili učestvovanjem u učeničkoj kompaniji?</p> <p>Šta su vasa očekivanja od poslodavaca?</p>	<p>Zašto mislite da im to nedostaje? Šta biste promenili u sistemu obrazovanja i zapošljavanja?</p>
<p>3. Održivost</p>		
<p>Da li su i koje mere u lokalnoj politici zapošljavanja donešene da podrže model samousluge za mlade u Opštini?</p> <p>Da li su i koja budžetska sredstva opredeljena kao podrška modelu i učeničkoj kompaniji?</p>	<p>Da li smatrate da treba zadržati samouslugu i sprovesti program učeničke kompanije na godišnjem nivou u vašoj opštini? Zašto?</p> <p>Čija je to odgovornost?</p> <p>Šta biste promenili u konceptu primene samousluge za mlade?</p>	<p>Sa kojim institucijama biste jačali saradnju?</p> <p>U pogledu čega?</p> <p>Šta je za vas osnov održivosti mera podrške zapošljavanju mladih iz teže zapošljivih kategorija? Da li biste i pod kojim uslovima primili NEET/romsku osobu na praksu?</p>